

عوامل و روشهای شکوفا سازی خلاقیت دانش آموزان در مدرسه

فاطمه زارع ده آبادی¹، فاطمه السادات پورحسینی²

¹ کارشناسی، علوم تربیتی،

اداره آموزش و پرورش شهرستان میند، آموزشگاه شهید محسنی فر

zarefatemah@gmail.com

09366795785

² کارشناسی، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان

اداره آموزش و پرورش شهرستان

Yaldajon878@gmail.com

09385648499

چکیده

امروزه ثابت شده است که خلاقیت یک ویژگی صرفاً ذاتی نیست، بلکه همه انسانها به درجات گوناگون از آن برخوردارند و به علاوه عواملی همچون مهارت یابی، آموزش پذیری، انعطاف پذیری، سطح دانش و آگاهی، خطرپذیری، نترسیدن از اشتباه و شکست نیز در میزان خلاقیت و نوآوری دانش آموزان تاثیر فراوان دارد. معلم می تواند همه این عوامل را به صورت یک مجموعه در دانش آموزان شناسایی کند و بکوشد آنها را پرورش دهد. از آنجا که مدرسه خانه دوم بچه ها به شمار می رود و در این محیط اجتماعی می شوند و یاد می گیرند معلمان باید بکوشند این استعداد را در همه دانش آموزان با روش های مختلف پرورش دهند تا در آینده و در جهانی که روز به روز پیچیده تر می شود موفقتر باشند. در این نوشته سعی شده است تا عوامل موثر در رشد و شکوفایی خلاقیت را در دانش آموزان را در مدرسه مورد بررسی قرار دهیم تا بلکه مورد استفاده معلمان محترم قرار گیرد.

کلمات کلیدی: خلاقیت، آموزش، یادگیری، مدرسه، دانش آموزان، معلمان

مقدمه

اصطلاح خلاقیت در واقع از ۱۹۵۰ بعد از میلاد وجود داشته است زمانی که مفهوم آن موضوع تحقیقات مهمی در ایالات متحده آمریکا شد... این تلاش چشمگیر با هدف تعمیم و تعمیق مفهوم اساسی و رایج خلاقیت به این واژه شأن ویژه ای بخشید، اما در عین حال توسعه سریع و کاربرد گسترده آن در همه زمینهها آن را به این واژه تبدیل کرد. مهم تلقی میشود و در تمامی محافل علمی قابل طرح است خلاقیت با عوامل ژنتیکی و ارثی مرتبط است اما

نمی توان نقش ،والدین آموزگاران و محیط آموزشی را در ایجاد شرایط بالقوه برای ظهور خلاقیت در یادگیری فراگیران انکار کرد (Ulas et al., ۲۰۰۸) آموزگار، مهم ترین عامل در امر یادگیری خلاق است و این آموزگاران هستند که محیطهای یادگیری را خلاقانه نموده و لذا کیفیت کار آموزگار تاثیر مستقیمی در آموزش و یادگیری خلاق دارد؛ به طوری که تدریس خلاقانه همواره به مثابه عنصر زیربنایی امور یادگیری است و آموزگار در کلاس درس مدیر و رهبر، است زیرا او مدیر بحث یادگیری است و یادگیری زمانی مؤثر است که یکی از عوامل اصلی، آن که آموزگار است کارآزموده و با انگیزه و خلاق باشد تا بتواند در سایه تلاش برای آموزش خلاقانه به دانش آموزان با تکنیکهای، خود امر یادگیری خلاق را پیاده سازی .کند در نتیجه در هزاره سوم میلادی و در عصر انفجار اطلاعات که تغییر و تحول پرشتاب از مشخصه های بارز آن ،است فرآیند خلاقیت بستر ساز تحول و دگرگونی عمیق خواهد بود (Lucchiari et al ۲۰۱۹).

روش شناسی

در این مقاله سعی شده است از منابع کتابخانه ای و به روش کیفی اطلاعات جمع آوری شود که اصلی ترین روش جمع آوری اطلاعات در این نوشته می باشد. هرکجا که نیاز بوده است مطالب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و از تجربیات مفید و کاربردی خود نیز به آن افزوده ام. در این مقاله ما متغیر خلاقیت دانش آموزان را بررسی می کنیم بنابراین روش مشاهده نیز در کسب تجربیات مورد استفاده قرار گرفته است.

تاریخچه آموزش خلاقیت

آموزش و یادگیری مبتنی بر خلاقیت یکی از روشهای نوین یادگیری است که میتواند سطح دانش را در جامعه بالا ببرد و جامعه ای که در آن گردش چیزها بر اساس دستاوردها اطلاعات و شاخصهای علمی، باشد جامعهای دانش بنیان است. که نمود آن امروزه در بسیاری از جوامع مشهود است. تقریباً بیش از نیم قرن پیش آموزش و

یادگیری مبتنی بر خلاقیت توسط کاترین پاتریک والاس برای رفتار افراد خلاق پیشنهاد شد و والاس این روش را مورد آزمایش قرار داد متعاقباً شاهکار مشابهی توسط راسمن انجام شد. لمان در تحقیقات خود تلاش کرد تا رابطه بین جنبه های کمی و کیفی رفتار خلاق را کشف کند این فعالیتها. در ایالات متحده آمریکا منجر به تأسیس مراکز تحقیقاتی مختلفی در این زمینه شده است. بعدها پل ترنس تحقیقات خود را به مطالعه محیط و خلاقیت معطوف کرد و کالوین تیلر در این زمینه فعالیت کرد. خلاقیت بخشی از شرایط انسان بوده است از زمانی که ما برای اولین بار شروع به فکر کردن و پرسیدن سوال از خود و اطراف خود کردیم. دیدگاه بشر به خلاقیت در تمدنهای شرقی و غربی به طور قابل توجهی تکامل یافته است در روم و چین باستان خلاقیت به عنوان هدیه ای از سوی خدایان به عده معدودی گفته شد. در قرن نوزدهم دیدگاه رمانتیک تری نسبت به الهه خلاق وجود داشت. تا دهه ۱۹۲۰، خلاقیت یک ویژگی تا حدودی عرفانی به نظر می رسید که در قلمرو هنرها و چیزهای عجیب و غریب قرار داشت بیش از ۴۰ سال قبل از اوایل دهه ۱۹۵۰ بزرگترین و شناخته شده ترین مرکز تحقیقات و آموزش خلاقیت به نام بنیاد تفکر خلاق، توسط محقق به نام الکس آزبورن ۲ در، بوفالو نیویورک تأسیس شد. این بنیاد بیش از ۱۰۰۰ داشت. او دوره آموزشی خلاقیت را در آمریکا رهبری کرده بود دکتر آزبورن به دلیل فعالیتها و خدمات چشمگیر خود در این زمینه، بعدها به عنوان پدر علوم خلاق لقب گرفت خلاقیت در روسیه توسط مدرسه نوآوران آموزش داده می شود کشور ژاپن نیز این کاروان را پشت نگذاشت و از طریق مرکز آموزش خلاقیت به پرورش استعدادهای خلاق پرداخت (Ulas et al., ۲۰۰۸).

علاوه بر این، برای ترغیب جوانان به فکر کردن در مورد تفکر غیر طبیعی، شجاعت و شجاعت برای معرفی ایده های جدید و طول غیر معمول هر . ساله، رقابت با نام المپیک نوآورا برگزار میشود و برنده شخصی است که او به همین روش ساخته است. زمان، اندیشه خلاقانه روز به روز در برنامه آموزشی کودکان به یک ضرورت تبدیل شد (Jamali et al., ۲۰۱۹).

مفهوم خلاقیت

خلاقیت مفهومی است که بسیار مورد توجه روانشناسان به ویژه روانشناسان کمال گرا است و امروزه همه پژوهشگران بر این امر اتفاق نظر دارند که اساس قدرت انسان از خلاقیت آن نشأت می گیرد و اهمیت خلاقیت و نقش اساسی آن در همه امور زندگی بر همگان روشن است. برخی از کارشناسان معتقدند که خلاقیت یک کشف ناگهانی است و به مقوله کشف و شهود نزدیکتر است برخی دیگر هنوز معتقدند که خلاقیت یک فرآیند مداوم است در عین حال به پیشینه و زیربنای اولیه نیز نیاز دارد این تداوم نوعی بلاتکلیفی، تلاش و کنکاش در وجود آدمی ایجاد میکند تا چیزهای جدید پدید آورد آغوش یک فرد خلاق برای ایده های جدید باز است محیطی را ایجاد می کند که در آن تجربیات جدید ایجاد می شود یک تعریف کاملاً پذیرفته شده از خلاقیت تولید محصول جدیدی است که هم بدیع و هم در یک سناریوی خاص مناسب باشد یک محصول میتواند یک ایده، یک اثر هنری یک اختراع یا یک تکلیف در کلاس شما باشد تنها یک راه برای خلاق بودن یک فرد یا مجموعه ای از ویژگی ها وجود ندارد که "خلاق را متمایز کند شخص در عوض بسیاری از متخصصان خلاقیت را مجموعه ای از مهارتها و نگرشها میدانند که هر کسی قادر به انجام آن است تحمل ابهام بازتعریف مشکلات، قدیمی یافتن مشکلات جدید برای حل ریسکهای معقول و پیروی از اشتیاق درونی برخی از محققان بین چند مرحله خلاقیت تمایز قائل میشوند بیشتر مردم با خلاقیت «Big-C» آشنا هستند: ایده های نادر افراد خارق، العاده مانند مونالیزای لئوناردو داوینچی یا نظریه های تغییر پارادایم فیزیک نظری اینشتین اما اشکال روزمره خلاقیت نیز وجود دارد خلاقیت "Mini-c". زمانی که فرد چیز جدیدی می آموزد و درک او از جهان تغییر می کند، و خلاقیت "کوچک"، زمانی که زندگی فرد با افکار و اعمال خلاقانه روزمره عجین میشود خلاقیت را میتوان با حدی از قوای ذهنی که به نتایج اخلاقی منتهی می شود توصیف کرد پس خلاقیت عبارت است از : توانایی عبور از مرز معلوم - حد طبیعی دارد - رسیدن به مرز مجهول» (سیف، ۱۳۷۹، ص ۸۴) و به طور کلی خلاقیت مفهومی چند بعدی و کیفی است که در همه مردم و تنها تفاوت آن در کمیت است.

ضرورت خلاقیت بسیاری از متخصصان روانشناسی و آموزش استدلال می کنند که مهارت های خلاقیت مهارت های روانی مورد نیاز برای موفقیت در مدرسه و نیروی کار آینده است به این ترتیب مدارس وظیفه دارند به آنها آموزش دهند و برای آنها ارزش قائل شوند. یک نظر سنجی در سال ۲۰۱۰ نشان داد که بیش از ۱۵۰۰ مدیر، اجرایی خلاقیت را به عنوان حیاتی ترین مهارت تجاری در دنیای مدرن ارزیابی می کنند. در یک اقتصاد دانشی که در آن وظایف تکلیفی توسط ماشینها انجام میشود و تقریباً تمام اطلاعات با یک کلیک در دسترس است دانش آموزان باید برای یادگیری مستقل آماده باشند و دائماً در محل کار خود را تطبیق دهند، نوآوری کنند و خلاقانه مشکل را حل کنند

پیشرفت و حرکت به سوی آینده ای بهتر و حل انبوه مشکلات و مشکلاتی که به ویژه در هزاره سوم پس از میلاد وجود دارد و در عصر طلایی که به عصر انفجار اطلاعات معروف است و تغییر مستمر و سریع یکی از مهمترین ویژگی های زندگی بشر است .

وزارت آموزش و پرورش

اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب شک جامعه بشری راه ،خلاقیت نوآوری و نوآوری را در پیش خواهد گرفت. بنابراین برای رسیدن به این هدف باید روی تاثیرگذارترین گروه جامعه یعنی کودکان و نوجوانان سرمایه گذاری ،کرد زیرا شروع کنجاوی و خلاقیت در کودکان از همه گروه های سنی و هر بعد محیطی قوی تر است از نظر منابع اطلاعاتی غنی تر باشد این انگیزه از طریق مکانیسم های جدیدی مانند پرسیدن سؤال، برانگیختن کنجاوی و بحث و تحقیق منجر به رشد خلاقیت میشود Zelenkova, (۲۰۱۵). بنابراین کنجاوی در واقع عشق به کشف ، دانستن و نوآوری، عشق به اطلاعات جدید و عشق برای دستیابی به موقعیت هایی است که منشأ و ریشه رفتار خلاقانه و نوآورانه است در نتیجه نظام های آموزش باید روش های آموزشی را بر اساس اعتقادات خلاقانه بسازند تا این امکان را برای نظرات جدید و نو در مورد موضوعات مختلف فراهم کند بر اساس این امر، اگر از عقاید متفاوت و شاید غیر طبیعی آموزگاران ، مربیان و دانشمندان

استقبال ،شود کودکان نه تنها اجازه می یابند تا چیزها را بر اساس سلیقه خود کشف کنند اولاس) و همکاران ، (۲۰۰۸). ضرورت این امر ، پرورش تخیل در کودکان ، با تفکر، نقاشی و ساخت اشیاء مختلف با ترکیب آنها .است به طور کلی ، نقاشی ، نوشتن و نوشتن ، زمینه ایده آل فرد و پاداش فراگیران را ارائه دهد" (شریعتمداری ، ، ص ۴ آموزش خلاق امری ضروری و جدی است.

آموزش و یادگیری خلاق

کارهای زیادی وجود دارد که والدین و آموزگاران . می توانند برای بهبود یادگیری فراگیران انجام دهند ما نیز با ایجاد عادات خوب و شناخت موفقیت میتوانیم به او کمک کنیم همکاری با آموزگار نیز میتواند مهم باشد زیرا آموزش و یادگیری خلاق دو فرآیند اساسی در مدرسه هستند و معمولاً همه کارهای مدرسه بر اساس میزان موفقیت آنها ارزیابی می.شود. یادگیری در فراگیران به عنوان تغییر در رفتار آنها تعریف میشود. قبل از اینکه یادگیری یک پدیده فردی باشد یک پدیده اجتماعی است که بدون وجود روابط بین اعضای جامعه امکان پذیر نیست یادگیری خلاق تنها زمانی میتواند به خوبی انجام شود که آموزگار، محیط خاص و عواملی مانند بازخورد و تقویت وجود داشته باشد بنابراین آموزگاران ابتدا باید در نظر داشته باشند که یادگیری اساسی ترین کار مدرسه است و این امر بدون برقراری روابط کنش و واکنش و تعامل بین آموزگار فراگیر و محیط امکان پذیر نیست.

ضرورت تأکید بر پرورش خلاقیت در مدارس

در مدرنیته ، عصری که عمیق ترین پرش کوانتومی و پذیرش اجتماعی را دارد انسانها با نوسازی خلاق روبرو . شده اند. در حال ، نقش ماهوارهها و ماهوارههای ارتباطی جهانی به طرز شگفت آور دگرگون شده است و یکپارچگی اطلاعات در کشورها ، شهرها، روستاها، مدارس و خانهها منتقل شده است لوچپاری و همکاران ، ۲۰۱۹ علیرغم موفقیت قابل توجهی که مردم امروز در زمینه های علوم ، تکنیک ، بهزیستی و غیره به دست آورده اند ، در صورت

عدم ممتنع بودن با عدم فراوانی روبرو هستند. در استفاده از دروس و تجربیات، جلسات غیر منطقی و غیر منطقی با موقعیتهای، ناکارآمدی با توجه به شرایط، عدم وجود روش علمی و شخصیت در امور روزانه و غیره مدارس با توجه به واحدهای آموزشی آموزش و پرورش، مأموریت بزرگ به رسالت بزرگ آن شک میکند که باید هم افزایی خلاقیت و نوآوری در جوامع بشری باشد پذیرش این واقعیت که اکنون این مأموریت با شکست همراه است و بسیاری از امکانات که میتواند منجر به خلاقیت و نوآوری شود، در زمینه مدارس سخت است

سیستم آموزش و پرورش کشور ما بسیاری از استدلالهای مبتنی بر زمان را متمرکز می کند های خلاقانه تر کاملاً تحت الشعاع قرار میگیرد و اغلب با وجود این که مربیان، اراده خوبی نیز دارند، اما به طور فعال از خلاقیت (۲۰۰۸) Ulas et al.

و دانش دانش آموزان جلوگیری میکنند مدارس اندیشه آموزش نمی دهند و به جای تشویق و اشاعه اندیشه و روشهای متفاوت همگرایی را تشویق می کنند. دانش آموزان دائماً خود را برای مشاغل اجباری و مسئولیتهای اجباری پیشنهاد میکند در حالی که تجربیات محققان خلاق و متفکران نوآور در علم و فناوری نشان میدهد که چنین مشاغل و مسئولیتهای افکار خلاق را آرام نمیکند افروز ۱۳۹۲، ص ۱۳۲ در نظامهای آموزشی، کنونی تفکر همگرا در مرکز و اساس کار قرار دارد و تفکر واگرا نه تنها مورد غفلت قرار میگیرد بلکه اغلب تضعیف می.شود در نتیجه تا زمانی که کودک به بزرگسالی میرسد، کودک احساس خلاقیت نمی کند (Woo et al, ۲۰۱۱).

عوامل مؤثر در پرورش خلاقیت

همانطور که گفته شد ارتقای خلاقیت مستلزم ایجاد فرصتهای کافی و وجود شرایط مساعد و توجه به عوامل مؤثر بر این توانایی است. از جمله عوامل آموزشی مؤثر بر خلاقیت میتوان به موارد زیر اشاره کرد (۲۰۱۹، Lucchiari, et al)

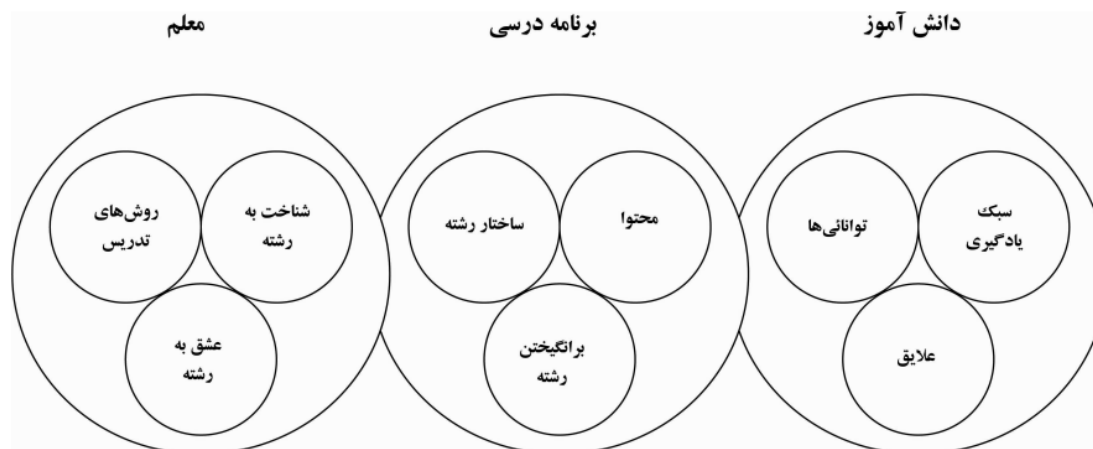
سازمانهای آموزشی میتوانند محیطی ایجاد کنند که خلاقیت و نوآوری را برانگیزد و امکان رشد و توسعه خلاقیت را فراهم کند. چنین سازمانهایی دارای ویژگیهایی مانند فرهنگ سازمانی، خلاق محیط، خلاق کارکنان خلاق و رهبری خلاق هستند. سازمان های خلاق دارای فرهنگ قوی و الهام بخش هستند و افراد را به سمت سازمان و اهداف آن هدایت می کنند به گونه ای که خود را جزئی از سازمان ببینند تاکید این سازمانها بر روحیه کارآفرینی و تقویت زمینههای مناسب برای ارتقای خلاقیت و نوآوری است. در یک محیط، خلاق کارمندان دولت آماده شنیدن ایده های نوآورانه و جدید هستند و تشویق میشوند تا راههای جدید کار را کشف و جستجو کنند. مردم به یکدیگر اعتماد دارند و فضای کاری آرام و دوستانه وجود دارد خلاقیت و نوآوری در اولویت هستند، اهداف به وضوح تعریف شدهاند و مردم برای تغییر آماده می شوند از سوی دیگر سازمان به خودی خود خلاق و نوآور نخواهد شد مگر اینکه افراد خلاق با ویژگیهای خاص بدنه آن سازمان را تشکیل دهند و در نهایت وجود رهبری خلاق برای تأثیرگذاری بر فرهنگ سازمان و ایجاد انگیزه در شرایط سخت ضروری به نظر میرسد کارگران (سام خانیان، ۱۳۸۳، ص مدیریت مدرسه موفقیت نهادها و سازمانها تا حد زیادی به کارآیی و بهینگی مدیریت بستگی دارد مدیریت به معنای کارا کردن فعالیت افراد است. مدیریت مدرسه یکی از مهمترین موقعیتهای در سیستم آموزش و پرورش بوده و این بیانیه معروف که کسی که مدرسه را اداره می می تواند کشورها را اداره "کند از ارزش و اهمیت مدیریت و مسئولیت مدرسه سخن میگوید توجه به این نکته مهم است که میتوان خلاقیت و نوآوری را مدیریت کرد و خلاقیت و نوآوری را در سازمان تسریع و تسریع کرد برخی دانشمندان نقش مدیر . مانند علت متغیرهای اجتماعی، سازمانی و شخصیتی را که تأثیرات اساسی بر عملکرد مدرسه دارند ، معرفی کرده اند(خیاطی، ۱۳۸۱) مدیران سازمانها به این نتیجه رسیدند که این اتفاق در نتیجه عاملی که منجر به قدرت کارمندان می شود و تعیین عدم موفقیت یا موفقیت یک سازمان ، رهبری آنهاست اتفاق افتاده است سه سبک مهم است که با تحقیقات متعدد تعیین گردیده است: الف) سبک مسئولیت ؛ ب سبک روشنایی ؛ ج) سبک آغازگر

الف) سبک: مسئولیت مدیران سبک مسئولیت افرادی را دارند که برنامه ای از پیش تعیین شده برای تغییر و بهبود کیفیت حافظه برای یادگیری حفظ آرامش در مدرسه با حفظ وضع موجود و تلاش برای بهتر شدن دارند این مدیران نسبت به اقدامات جوانان هستند.

ب سبک گردانندگی این مدیران به فعالیتهای مبتکرانه کمک می.کنند اگرچه ، به مانند مدیران مسئولیت ، آنها با تغییر و تحول میانه خوبی ندارند ، ایدههای نوآورانه را رها نمیکنند و از حرکات و اقدامات پشتیبانی می ج سبک آغازگر مدیر با سبک آغازگر بیشترین موفقیت را در نوآوریها و تغییرات به عنوان پاداش دارد. این دانشمندان انتقاد اصل آن را در وضعیت مدیریت آموزش و پرورش می دانند و مبتکر برنامه های تحول هستند و نیاز به اجرای آموزگاران و بنابراین انسجام فرهنگ و فرهنگ سازمانی منسجم دارند (Erdogan et al. ۲۰۰۹).

پیشرفت آموزش عمدتاً ناشی از صلاحیت و ظرفیت کارکنان آموزشی به طور کلی و در خصوصیات انسانی ، آموزشی و فنی آموزگار است (نفیسی ، ۲ ، ص ۴) و هر پیشرفت چشمگیر در کار ، نیازمند حمایت آموزگاران است (جلال) و همکاران ، ۱ ، ص ۴) آموزگاران نقش مهمی در رشد کودکان خلاق و متعهد ایفا می.کنند مربیان میتوانند در بعضی موارد مهارت های خلاقانه ای ایجاد کنند تا دانش آموزان در مورد سؤالات و قوانین علمی به روشهای جدی فکر کنند آموزگاران که این رفتار را نشان خالق کلاسهای درسی هستند که باعث ایجاد آفرینش میشود تاتری ، در نمودار زیر اثرات این سه عامل را توصیف می دهند

در آموزش فعال نقش آموزگار ایجاد تشنگی است نه سیراب کردن آموزگار خلاق ذهن فراگیر را به تعادل نزدیک می کند، آرامش و رضایتی که فرد از طریق قوانین و اصول تعادل جوی برای خود به دست آورد را به دانش آموز هدیه میدهد (کریمی، ۱۳۷۳ می ۱۳۹ به نقل از سامهانیان ص ۳۸۱) به کودکان اجازه میدهد تا با توجه به تواناییهای خود رشد کنند، به فعالیت هایی در موضوعات مورد علاقه خود بپردازند کتابهای مهم را مطالعه کنند و متفاوت فکر کنند (سام)، خانپان ۱۳۸۳، ص ۹۸ این نشان دهد که چگونه آموزگاران از طریق چندین ویژگی، کلیدی پایه ای برای رشد خلاق فراگیران ایجاد میکنند ساختار فیزیکی کلاس قرار دادن محرکهای بصری در کلاس قرار دادن میز و صندلی مناسب و تخصیص فضای لازم برای فعالیت فراگیران از عواملی هستند که در تسهیل فرآیند یادگیری خلاق نقش دارند (Woo et al, ۲۰۱۱).

ساختارهای فکری شناختی مناسب در: کلاس پرورش حس کنجکاوی یکی از گامهای اساسی در این زمینه است. یکی از عبارات اصلی کنجکاوی پرسیدن سوال و یافتن پاسخ است نحوه رسیدگی آموزگاران به سؤالات فراگیران تأثیر زیادی در افزایش علاقه فراگیران دارد بنابراین طرح سوال توجه به سؤالات پاسخ به سؤالات بهبود تفکر در مورد سؤالات تقویت قوه تخیل، ریسک کردن درگیر کردن فراگیران از طریق بازیهای فکری و . این به تقویت کنجکاوی و خلاقیت کودکان کمک می کند

محیط اجتماعی عاطفی مناسب محیط اجتماعی عاطفی مناسب زمانی وجود دارد که فراگیران در کلاس درس احساس امنیت کنند و بتوانند به محرکهای فیزیکی و فکری آموزگاران و همسالان پاسخ مثبت دهند در این مواقع فراگیران تمام سوالات را می پرسند در بحثها شرکت میکنند و اشتباهات و شکستها را برای موفقیت اجتناب ناپذیر و ضروری می بینند بدون اینکه نگران احتمال تمسخر یا ارباب دیگران باشند. ساختارهای یاددهی- یادگیری رمز موفقیت آموزگار در یادگیری خلاق ممکن است روش تدریس مناسب باشد. مناسب ترین و مؤثرترین روش برای رشد و توسعه تفکر خلاق، کودکان روش یادگیری فعال و اکتشافی است (سام خانیان، ۱۳۸۳). یادگیری چندگانه امکان فعالیتهای خلاق کلاسی و فراحسی را فراهم می کند می تواند اطلاعات و تفکر را توسعه دهد و اعتماد به نفس و خودآگاهی ایجاد کند چنین محیطی می تواند زمینههای برای رشد خلاقیت فراهم کند.

نحوه شناسایی فراگیران خلاق

آزمایشات علمی بر روی استعدادهای فکری ویژگی جهانی خلاقیت را آشکار کرده است برای شناسایی فراگیران خلاق والدین و آموزگاران باید با نشانههای پیشرفت در کودکانی که خلاق تلقی آشنا باشند و رفتار فکری کودکان و نوجوانان را با این شونده نشانه ها همسو کنند این توجه ویژه برای شناسایی کودکان خلاق در دوره اول و دوم کودکی مهدکودک و دبستان بسیار مهم است. تحقیقات و تجربه نشان میدهد که خلاقیت " در سنین ۴ تا ۵ سالگی به اوج خود میرسد و در ۵ سالگی اندکی کاهش می یابد. همچنین خلاقیت از کلاس اول به کلاس سوم افزایش مییابد اما در ابتدای کلاس چهارم ناگهان افت می کند و از کلاس چهارم به بعد تحت تأثیر فرهنگ قرار میگیرد (Liao et al. ۲۰۱۸). کودکان و بزرگسالان خلاق تخیل خاصی دارند که یکی از ویژگیهای مشترک افراد خلاق است. تخیل و گفتن فعالیتهای و بازیهای پر جنب و جوش بازیهای، نمایشی بازی سازنده عمدی، بازی وانمودی و دروغهای عجیب و غریب (تخیلی) قدرت فوق العاده تخیل را نشان میدهد

گفته گزل و جکسون یکی از مهمترین ویژگیهایی که کودکان بسیار خلاق را از کودکان بسیار باهوش متمایز میکند، توانایی یا تمایل کودک به ریسک پذیری است.

استقلال، ارزیابی سازگاری کم با دیگران عدم کثرت، گرایی زیر پا گذاشتن قوانین و پذیرفتن کارهای دشوار ارتباط و ترکیب جنبه های هر مشکل از ویژگیهای پدیدآورندگان و خلاقان است.

نقش اطلاعات در خلاقیت

اطلاعات یکی از عناصر اصلی خلاقیت و مواد اولیه آن است. اگر یکی از قطبهای خلاقیت فعالیت ذهنی موجود باشد، دیگری و دانش از چیزها و اعمال است اثر خلاقیت هر چقدر هم که در محیط خانوادگی و تربیتی کودک غنی باشد تاثیر خلاقیت کودک نیز یکسان است و اطلاعاتی که از راههای سمعی و بصری به دست میآید بسته به شخصیت کودک دقیق تر و قابل دسترس تر است. او و این وسایل میتوانند اطلاعات و دانش بیشتری را به کودکان منتقل کنند.

فراغت و خلاقیت

تحقیقات و بررسیها نشان میدهد که اوقات فراغت همواره زمینههای مناسب برای خلاقیت و نوآوری بوده است. از آنجایی که ذهن انسان در اوقات فراغت مشغول کار نیست این امکان برای فرد وجود دارد که بدون توجه به فرمت از پیش تعیین شده، در یک حوزه مورد علاقه کار کند فرد میتواند در اوقات فراغت خود از تفکر خودسرانه و آزاد و تفکر واگرا برای حل مشکلات پیش آمده در رشته تحصیلی خود استفاده کند تفکر واگرا یا، خلاق کاتالیزوری برای نوآوری و اختراع انسان است مطالعات . بر روی ویژگی های افراد خلاق نشان داده است که آنها نه تنها بسیار باهوش، صادق باز و انعطاف پذیر، هستند بلکه از تفکر آزاد و واگرا خود برای استفاده مناسب از اوقات فراغت خود برای کشف انواع مشکلات و یافتن راه حل های جدید استفاده ویژگیهای افراد خلاق کارشناسان به طور کامل در

مورد ویژگیهای افراد خلاق توافق ندارند در این نظر سنجی آنها نظرات تخصصی در مورد ویژگیهای افراد خلاق و

آنچه دانشمندان بیشتر به آن توجه می کنند جمع آوری کردند که شامل موارد زیر میشود

۱ - استعدادها - هنر و ایده های زیادی دارند. ۲ - آگاهی از نوآوری و فراگیرش

ارزیابی از ساختار جدید

۴ - بینش درونی

۵. توانایی چرا گفتن

۶. مسئول خود و دیگران

۷ خطر کردن

- استفاده بهینه از فرصت ها و موقعیتها

۹. امکان حل مشکل و یافتن راه حل

۱۰. آماده موفقیت و رشد

۱۱ توانایی ارائه راه حل های خلاقانه برای حل مشکلات

۱۲. حساس به مشکلات سیاسی و اجتماعی

۱۳. خودمختار

۱۴. ثبات عاطفی

۱۵ نوآوری افکار و اقدامات

روحیه راهنما

۱۷ آنها دارای شخصیت خوب توسعه یافته و اختلالات روانشناختی هستند.

خصوصیات مدرسه مطلوب برای پرورش تفکر خلاق

یک مدرسه که میتواند زمینه ساز تفکر خلاق در فراگیران باشد باید دارای ویژگیهای زیر باشد:

- ۱ - محیطی دوستانه که در آن از زحمات هر فرد کوشا قدردانی می شود.
- ۲ فضایی مملو از امنیت خاطر و آزادی عمل حاکم بر آن
- محیطی که در آن فرصت یادگیری و مسئولیت پذیری مهیاست.
- ۴ محیطی دارای فرصتهایی برای تصمیم گیری وجود امکانات لازم برای ارزشیابی همگانی در آن ویژگیهای آموزگار
- علاقمند به خلاقیت
- برخی ویژگیهای آموزگار علاقمند به خلاقیت که داشتن آنها به بازدهی بیشتر کلاس و تدریس او کمک میکند،
- موارد زیر
- ۱ فردی انتقاد پذیر باشد.
- ۲- تحمل عقاید نو فراگیران را داشته باشد. از صبر و تحمل بالایی برخوردار باشد.
- ۴ به تفاوت های فردی و منحصر به فرد بودن تک تک فراگیران اعتقاد داشته باشد.
- ۵- از انگیزه ای قوی برخوردار باشد.
- ۶ - پذیرای ایده ها و نظرات غیر عادی فراگیران خود باشد.
- دوست دار هنر و زیبایی شناسی باشد.
- تا حد امکان به فراگیران خود آزادی عمل بدهد.
- ۹ - در چند زمینه مختلف معلومات و مهارت داشته باشد.
- ۱۰ برای هر فراگیر احترامی ویژه قائل باشد.
- ۱۱ خیال پردازی فراگیران را تشویق کند.
- ۱۲ - در مواقع لزوم بتواند کودکانه بیاندیشد و کودکانه عمل کند.
- ۱۳ به فراگیران خود اجازه دهد که گاهی اشتباه کنند.

آموزگار دوست دار خلاقیت معتقد است که اگر به فراگیران کلاسش اجازه اشتباه کردن را بدهد، بزرگترین چیزها را به آنها آموخته است.

نقش محیط کلاس در پرورش خلاقیت

به گفته محققان همه افراد در سنین پایین دارای استعدادهای خلاق هستند اما در صورت نادیده گرفته شدن و تقویت نشدن این توانایی نبود محیط مناسب مانع از بروز آنها شود. محیطی مساعد برای کنش خلاقانه میتواند به طرق مختلف ایجاد شود و باید بر اصولی استوار باشد که به کنش خلاق منجر شود. محیط یا فضای منتهی به دستیابی به این اهداف باید سه عامل فیزیکی عوامل فکری عقلانی و عوامل عاطفی را در نظر بگیرد (۲۰۱۸). (Liao et al.,

الف) عوامل فیزیکی ساختار فیزیکی یک کلاس درس میتواند نقش بسیار مهمی در تسهیل فرآیند یادگیری خلاق داشته باشد. فضای کلاس باید طوری طراحی شود که خلاقیت فراگیران را تحریک کند و به آموزگاران اجازه دهد تا فعالیت های مجازی را که تصور می کنند ایجاد کنند.

هر کلاس درس موجود را میتوان به گونه ای ساختار داد که به فراگیران فضای مورد نیاز برای ابراز خلاقیت خود را بدهد و چند وجود دارد که باید در نظر داشت یکی دیگر از عوامل مهم در تضمین فضای فیزیکی، کلاس ارائه وسیله ای برای نمایش آثار فراگیران است تجهیزاتی مانند تخته، میز قفسه و جعبه مقوایی هر چیزی که بتوان از آن برای معنادار تر کردن اختراعات و کار فراگیران استفاده کرد به دستیابی به این هدف کمک می ب عوامل فکری عقلانی به طور کلی ساختار فکری یک کلاس درس میتواند با تقویت مهارتهای تفکر و تفکر فراگیران به افزایش خلاقیت کمک کند برای این منظور آموزگاران باید مسائلی را که نیاز به تحقیق و تأمل دارد در کلاس ارائه کنند. یک فضای معقول میتواند فراگیران را تشویق کند در واقع مشوقهایی که در کلاس درس به فراگیران داده می شود باید از همان ابتدا موفق باشند این به فراگیران اجازه میدهد تا به، تلاش ریسک، کردن آزمایش

کردن و مقابله با مشکلات دشوار ادامه دهند. ج) عوامل عاطفی ساختار عاطفی مناسب در کلاس درس میتواند باعث ارتقای خلاقیت در همه فراگیران شود. جو عاطفی به فراگیران اجازه می دهد تا احساس امنیت کنند و به محرکهای فیزیکی و فکری آموزگاران و همسالان پاسخ مثبت دهند. یکی از مهم ترین گامها در این زمینه توسعه حس کنجکاوی است سوال پرسیدن و یافتن پاسخ یکی از مهمترین نشانه های کنجکاوی است برای افزایش علاقه ایجاد فرصت برای تجربه و تحقیق ضروری است فراگیران باید بتوانند محیط و اشیاء اطراف خود را مشاهده تجربه و جستجو کنند به طور کلی برای پرورش رفتار خلاق و جو عاطفی کلاسهای درس باید ارزش احساس تعلق و قدرت را در اختیار فراگیران قرار دهند آنها باید به این محیط اعتماد کنند.

خوش گذرانی تفریح و مقابله با پیچیدگی جنبههای دیگری از جو عاطفی مورد نیاز برای تجلی خلاقیت است. بنابراین آموزگاران باید با ارائه مسائل و مفاهیم دشوارتر و تشویق فراگیران به استقامت و تلاش برای رفع مشکلات و ابهامات زمینه فعالیت فکری فراگیران را فراهم کنند (خیاطی (۱۳۸۱))

نتیجه گیری

آموزگاران برای تنوع در رویکرد آموزشی خود در کلاس تلاش می کنند آنها همچنین تلاش میکنند تا رفتارهایی را برای فراگیران به کار گیرند آموزگاران که در کلاس درس خود با خلاقیت تدریس می کنند با نشان دادن این نکته که رویکردهای زیادی برای تدریس یک درس وجود دارد همانطور که رویکردهای زیادی برای یادگیری دانش و مهارت در یک درس وجود دارد، متوجه می شوند که فراگیرانشان انگیزه و مشارکت بیشتری دارند یک مثال نسبتاً ساده به شرح زیر است درک سفر از جمع طولانی تا قوانین ضرب برای برخی از فراگیران دشوار است درخواست از فراگیران برای کشف قواعد ریاضی از طریق ساختن اشیاء به جای نوشتن معادلات یکی از نمونههای آموزش با خلاقیت است تحقیقات نشان داده است که اگر آموزگاران از روشهای چندوجهی برای ارائه اطلاعات کلیدی در ریاضیات استفاده کنند دانش آموزان نه تنها خلاق تر هستند بلکه در ریاضیات نیز شایستگی بیشتری

دارند. آموزگاران به عنوان تسهیل کنندگان و تأثیرگذاران اصلی در یادگیری، فراگیران از طریق، نوآوری انعطاف پذیری و اجتناب از آموزش سنتی میتوانند شرایطی را برای رشد خلاقیت و برانگیختن علاقه دانش آموزان ایجاد کنند الگوهای مختلفی در فرآیند خلاقیت وجود دارد فرآیند خلاقیت به چهار مرحله تقسیم میشود پذیرش و نوآوری آماده سازی برای اجرا، تکمیل اجرا و ایجاد ایده های جدید یادگیرندگان خلاق با ویژگیهای توجه به محیط اعتماد به نفس لذت بردن از تفکر، نوآورانه، عدم ترس از اشتباه کنجکاوی، دقت و ... متمایز می گردند خلاقیت به عنوان یک علم جزء مهم رشد اجتماعی تلقی میشود و آموزگاران افراد مهم و مناسبی برای آموزش نوآوری به دانش آموزان هستند از آنجا که خلاقیت قابل یادگیری است فراگیران خلاق را میتوان با ایجاد شرایط مناسب پرورش داد.

منابع

- ویلیام، اسکیدمور تفکر نظری در جامعه شناسی نشر سفیر، بهار ۱۳۷۳
- عبداللهی ابوطالب / مجله حصون / زمستان ۱۳۸۷
- حسن ملکی : شناخت هدفهای اساسی تعلیم و تربیت.
- محمد کاظم، مدیران فهیم و مفاهیم اساسی، ص ۲۲، ۱۳۸۱
- کریمی، عبدالعظیم، آموزش به مثابه پرورش
- سام خانیان محمد ربیع خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی ، تهران: انتشارات رسانه تخصصی . ۱۳۸۴ سیف
- علی اکبر روانشناسی پرورشی تهران انتشارات آگاه ۱۳۷۹
- حسینی ، افضل السادات، ۱۳۸۴ ، ماهیت خلاقیت و شیوه های پرورش آن ، به نشر آستان قدس رضوی
- حق شناس ، مرجان ، ۱۳۷۸ ، خلاقیت در آموزش و پرورش ، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش ، شماره ۲۳
- ۲۴ - ، صفحه ۶۵
- سام خانیان، محمد ربیع ، ۱۳۸۷ ، خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی ، انتشارات رسانه تخصصی ، تهران
- سیف ، علی اکبر ، ۱۳۸۳ ، روانشناسی پرورشی ، روانشناسی یادگیری و آموزش ، انتشارات آگاه ، چاپ دوازدهم

*. Lucchiari, C., Sala, P. M., & Vanutelli, M. E. (19). The effects of a cognitive pathway to promote class creative thinking. An experimental study on Italian primary school students. *Thinking Skills and Creativity*, ۳۱, ۱۵۶-۱۶۶.

. Ulas, A. H. (۲۰۰۸). Effects of creative, educational drama activities on developing oral skills in primary school children. *American Journal of Applied Sciences*, (Y), ۸۷۶-۸۸۰.

- . Erdogan, T., & Akkaya, S. C. (۲۰۰۹). The effect of the Van Hiele model based instruction on the creative thinking levels of th grade primary school students.
- v. Zelenkova, I. (۲۰۱۵, May). The Features of the Manifestation of Primary School Students' Creativity in the Context of Graphic Activities. In 1st International Conference on Arts, Design and Contemporary Education (ICADCE ۲۰۱۵) (pp. ۵۷۷۵۷۹). Atlantis Press.
- A. Jamali, U. A. Y. (۲۰۱۹). Fostering creativity using robotics among gifted primary school students. Gifted and Talented International, F(-Y), VI-VA.
4. Woo, M., Chu, S., Ho, A., & Li, X. (~11). Using a wiki to scaffold primary-school students' collaborative writing. Journal of Educational Technology & Society, ۱۴(۱) ۴۳-۵۴۰.
1. Liao, Y. H., Chen, Y. L., Chen, H. C., & Chang, Y. L. (-A). Infusing creative pedagogy into an English as a foreign language classroom: Learning performance, creativity, and motivation. Thinking Skills and Creativity, ۲۲۱-۲۲۲۳۰.